

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Körtvély-Kiss Adrienn

**A népek önrendelkezési jogának problémaköre: Koszovó
és Katalónia példáján keresztül**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetője

TÉZISFÜZET

Témavezető: Dr. Bódi Stefánia Phd

Budapest, 2023

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A kutatás célkitűzései	5
Hipotézisek.....	5
Kutatási módszerek.....	6
Az értekezés felépítése.....	8
Felhasznált irodalomjegyzék áttekintése.....	9
A kutatás célkitűzéseinek megvalósulása, eredmények.....	11
A kutató munka összegzése a hipotézisek alapján	12
Ajánlások	15
A kutatási eredmények felhasználhatósága.....	16
Publikációs lista.....	16
Curriculum Vitae.....	17

Bevezetés

Kutatási területem középpontjában a népek önrendelkezési joga áll. Dolgozatom ennek az elvnek a problémakörét mutatja be Koszovó és Katalónia esetét vizsgálva. A témaválasztás kiindulópontja az, hogy nekem már nincsenek közvetlen élményeim a kétpólusú világrendről és amikor gyerekként ránéztem a térképre a Föld országokénti felosztását statikusnak gondoltam. Úgy véltem, hogy ez már így marad és nem fog változni. Aztán hamar bebizonyosodott, hogy ez nincs így, hiszen a Szovjetunió felbomlása után, Csehszlovákia is kettészakadt, majd pedig Jugoszlávia is alkotóelemeire hullott. Az ember a hírekben hallhatta vagy az újságban olvashatott egy-egy konfliktusról, háborúról, ami a minél nagyobb függetlenség eléréseért és az elnyomás ellen zajlott. Mindig érdekelt az, hogy mi annak az oka, hogy egyes népeknek elnyomásban kell élniük, például hogy miért nem evidens az anyanyelv használatának joga vagy egyáltalán mi határozza meg azt, hogy egyes területeken ki élhet és miért? Ezekre a kérdésekre keresett válaszaimnak a keretét a nemzetközi jogi és részben alkotmányjogi tanulmányaim adták és a főbb válaszokat az önrendelkezési jog témakörében kerestem. De nagy szerepe volt a válaszadásban a politológiai, földrajzi, történelmi és biztonságpolitikai tanulmányaimnak is. Ezt a multidiszciplináris szemléletet próbálom a dolgozatban végig szem előtt tartani. A népek önrendelkezési jogának problémakörét mindenképpen két olyan népen keresztül akartam bemutatni, melyekhez van valami kötődésem, személyes ismeretem és eltérő eredménnyel bírnak a téma szempontjából.

Jugoszlávia felbomlása itt zajlott a szomszédunkban. Hosszú éveken keresztül a vezető külpolitikai hírek között szerepelt, hogy éppen milyen események zajlanak. Egy-egy időszak a mi biztonságunkat is veszélyeztette és nem lehet elmenni amellett sem, hogy nagyon sok magyar ember élt kisebbségben Jugoszlávia egyes részein. Rengeteg magyar katona vett, illetve vesz részt a térség stabilizálásában is. Koszovó választásának ez az egyik oka. „A Balkán, ezen belül főleg Szerbia és Koszovó biztonsági helyzetének tanulmányozása kiemelten fontos Magyarország biztonsága szempontjából. A földrajzi és a kulturális közelség, valamint a történelmi kapcsolatok fontossá teszik ezt a térséget Magyarország számára is. A volt Jugoszlávia szétesése folyamatában új elemként jelent meg Koszovó, hiszen ezúttal nem korábbi tagköztársaság, hanem egy autonóm tartomány függetlenedéséről van szó, ami érdekessé teszi a kérdés megvizsgálását. Kiemelten fontossá teszi a téma vizsgálatát, hogy a régió stabilitásának közvetlen hatásai vannak hazánk biztonságára is.”¹ A másik pedig, hogy

¹ Kovács Zoltán: Koszovó államiságának létrejötte, valamint annak globális és regionális következményei PhD értekezés 2009 <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni->

rövidebb időt töltöttem Koszovóban és Balkán egyéb részein is. Így van személyes tapasztalatom is a tartományról. Amik ugyan nem tudományos értékű tapasztalások, de sokat segítenek a folyamatok megértésében.

Katalóniára azért esett a választásom, mert két évet éltem itt, pont abban az időszakban, amikor egyre erősebbé vált a függetlenség iránti vágy és bár túlzóan, de amikor elutaztam pár hétre, akkor katalán ismerőseim azt mondták, hogy már egy független Katalán Köztársaságba térek majd vissza. Először nem éreztem át ezeket a függetlenségi gondolatokat és megmozdulásokat. De amikor elkezdtem egyre jobban megismerni a turisztikán túli Katalóniát, azokat a részeket is, ahol katalán közösségek élnek, egyre inkább megértettem azokat a dolgokat, amiket az elején nagyon furcsának tartottam: Hogy miért kell Barcelona turisztikai látványosságai közelében az úttestre, a falakra politikai jelmondatokat felírni? Miért kell Besalu városának középkori hídjára, hatalmas molinókat feltenni? Miért kell mindenhová katalán függetlenség szimbólumokat kirakni vagy az ablakból a katalán zászlót kilógatni? Miért kell Vic város hatalmas főterén minden adminisztratív épület ablakába katalán politikusok képeit tenni? Röviden erre a válasz az, hogy olyan elnyomásban éltek ezek az emberek, hogy a saját nyelvüket sem használhatták hosszú évtizedeken keresztül. Szerencsére, hogy ez mit jelent valójában, ezt mi itt Magyarországon nem értjük. Viszont érthetik azok a magyarok, akik kedvezőtlen történelmi események miatt, saját hibájukon kívül egyik pillanatról a másikra kerültek olyan helyzetbe, hogy szintén nem élhettek alapvető, addig természetesnek vett jogaikkal. A katalánok is folyamatosan harcolnak a minél szélesebb körű jogaikért és bár a független államiságot még nem sikerült elérni, de a már eddig elért autonómia-törekvéseik akár jó elől járó példaként szolgálhatnak a Romániában élő magyarság számára is.

A népek önrendelkezési jogának vizsgálata nem adott pontos válaszokat a kérdéseimre és felvetéseimre. A kutatásom során egyre világosabbá vált számomra, hogy csak és kizárólag jogi szemlélet alapján nem lehet megoldani a konfliktusokat. Pláne, annak fényében, hogy mennyire nincs megfelelően szabályozva ez a terület. A népek önrendelkezési jogának vizsgálata mindenképpen komplex szemléletmódot igényel. Ezért a jogi dokumentumok mellett, igyekeztem minél több gondolkodó műveit tanulmányozni, illetve a világ főbb eseményeit figyelemmel kísérni.

Ezek a tapasztalatok és ismeretek ösztönöztek arra, hogy a témával foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalmat áttanulmányozzam. A kutatás során a célom az volt, hogy a magyar és nemzetközi kutatók publikált eredményei, valamint a nemzetközi szervezetek jelentései alapján megértssem a konfliktusok okait, az önrendelkezési joggal összefüggésben.

A kutatás célkitűzései

Az értekezés elkészítése során a következő célokat tartottam szem előtt:

1. Átfogóan, példákkal ***bemutatni a népek önrendelkezési jogának problémakörét.*** Bemutatni az elv, illetve az elvből joggá válás főbb mérföldköveit. Összegyűjteni a témához kapcsolódó főbb jogi szabályozásokat.
2. ***Kideríteni, hogy miért jártak be más utat a koszovói albánok függetlenségi törekvései, mint a katalánoké.*** Milyen külső és belső okok és események vezettek a koszovói válság eskalálásához. Milyen folyamatok eredménye vezetett Koszovó függetlenségéhez és milyen körülmények között nyerte el azt.
3. ***Bemutatni, hogy milyen külső és belső tényezők generálják a katalánok függetlenségi törekvéseit.*** Mi az oka annak, hogy a sokkal jobb gazdasági és társadalmi mutatókkal rendelkező Katalónia függetlensége jelenleg nincs elérhető távolságban.
4. ***Multidiszciplináris módon, komplex megközelítéssel elemezni és összehasonlítani a koszovói albánok és a katalánok helyzetét.*** Továbbá olyan tudományos eredményeket megállapítani, amelyek segítenek megérteni a két konfliktus mozgatórugóit.
5. ***Megvizsgálni a biztonság- és politikatudomány főbb gondolkodóinak*** (kiemelten: Samuel P. Huntington, Kissenger, Brzezinski) segítségével az önrendelkezési jog érvényesülését általánosan, és a két vizsgált csoport vonatkozásában.
6. ***Ajánlásokat megfogalmazni*** az önrendelkezési jog jobb érvényesülése érdekében a jövőre nézve.

Hipotézisek

A dolgozatom abból az alaphipotézisből indul ki, hogy a népek önrendelkezési joga, mint a nemzetközi jog egyik fontos alapelve nem megfelelően szabályozott és nem egységes logika mentén alkalmazták a gyakorlatban. A doktori értekezésemben a kutatási célokkal összefüggésben a következő hipotéziseket vizsgáltam:

1. Egy adott nép pozitív gazdasági helyzettel, megfelelő társadalmi berendezkedéssel, demokratikus intézményrendszerrel való rendelkezése fordított arányban van, a

független állami létre való törekvéseivel. Ennek a hipotézisnek a bizonyítására hozom példaként a koszovói albán nép és a katalán nép függetlenségi törekvéseit. Hiszen láthatjuk majd, hogy a létrejött független Koszovó gazdasági mutatói Európában a legrosszabbak, demokratizálódási folyamata lassú és folyamatos feszültségekkel teli a társadalma. Ezzel szemben, Katalónia gazdasági mutatói Európai Unió viszonylatban is dinamikusan fejlődnek, a függetlenségi törekvéseket leszámítva, társadalma stabil, demokratikus intézményrendszere fejlett.

2. Az első ponthoz kapcsolódva, de attól kicsit elkülönülve kezelve, azoknak a népeknek van nagyobb esélye az önrendelkezés csúcsát jelentő független állami lét elérésére, melyek élvezik valamelyik nagyhatalom támogatását. Ezek olyan államok, melyek geopolitikai szempontból olyan stratégiaiul kulcsfontosságú helyen találhatók, ami előnyös lehet a támogató fél számára. Koszovó ezt a támogatást megkapta, mind az Amerikai Egyesült Államok, mind pedig az Európai Unió részéről. Szerbia bár élvezhette Oroszország támogatását, de ez nem volt elég, hogy megtarthassa Koszovót részeként. Katalónia jelenleg senki támogatását nem élvezheti függetlenségi törekvéseiben, hiszen minden nagyhatalom kiáll Spanyolország területi egysége mellett és spanyol belpolitikának tekinti a helyzetet.
3. Egy ország területi szuverenitás és területi egysége előnyt élvez a népek önrendelkezési jogával szemben. Tehát feltevésem, hogy amíg egy ország területének mértéke kiemelt fontosságú, addig nem lehet, vagy csak nagyon ritka esetben lehet (fegyveres) konfliktusok nélkül elérni a független állami létet. Szemléletváltásra lenne szükség a nemzetközi térben.
4. A nemzetközi szervezetek átpolitizáltak, nagyhatalmi érdekek mentén működnek és nem szupranacionálisan. Ez a nemzetközi béke egyik komoly akadálya.

Kutatási módszerek

Kutatásom során igyekeztem összegyűjteni, rendszerezni és elemezni az önrendelkezési joggal kapcsolatos nemzetközi dokumentumokat. Nehézséget a kutatásom ezen részének az adta, hogy bár több nemzetközi szerződés, dokumentum, bírósági határozat, szokásjog érinti a témakört, de nincs a jognak egységes értelmezése. Sőt, esetenként egymással ellentétes a szabályozás. Megismerkedtem a hazai és a külföldi gondolkodók témával kapcsolatos irodalmával is. A Koszovóval kapcsolatos fejezetben a magyar és angol nyelvű irodalomra hagyatkoztam, illetve a témához kapcsolódó médiában megjelenő hírekre. Igyekeztem egy-egy esetben az eredeti

albán vagy szerb nyelvű forrásokat is felkutatni és segítséggel értelmezni. A koszovói témakör feldolgozása során segítségemre voltak a térségben szolgáló magyar katonákkal való beszélgetések. Illetve a saját tapasztalataimra és élményeimre is tudtam hagyatkozni, amikor az ország mai állapotát elemeztem. Disszertációmban történeti-időbeli módszert alkalmazok, mert az országok történelmi múltjának elemzésével mutatom be a konfliktusokat. Összehasonlító, komparatív (jogi) módszertant is követek, amikor az egyes népek helyzetét elemzem.

Katalónia esetében elsősorban a spanyol, katalán és magyar nyelvű szakirodalomra hagyatkoztam, illetve a spanyol és katalán jogszabályokra. Napjaink eseményeivel kapcsolatban pedig a sajtóban megjelent hírekre.

Mindkét téma esetében igyekeztem a közösségi médiákban is tájékozódni. Hiszen ma már magas kormányzati szinteken is folyik kommunikáció a Twitteren, Instagramon vagy Facebookon is. Természetesen ezeknek nem tulajdonítok tudományos jelentőséget, viszont a folyamatok megértésében segíthet az, ha közvetlen aktuális reakciót kapunk egy-egy magas szintű koszovói politikustól vagy letöltendő börtönbüntetésre ítélt mérvadó katalán politikustól. Napjainkban nagyon fontossá vált, hogy a politikai szereplők ezeket a felületeket is használják, az egyre szélesebb körben való elérés lehetősége miatt. Egyre nagyobb a társadalmi igény is arra, hogy egy-egy kül-, bel- vagy geopolitikai eseményre reakció érkezzon a különböző politikusoktól vagy akár az is érdekes lehet, ha egy adott eseményre nem érkezik reakció. Tehát a konkrét témához kapcsolódva, ha történt valami esemény Koszovóban vagy Katalóniában igyekeztem figyelemmel kísérni a jelentősebb politikusok közösségi médiákban való megnyilvánulását és becsatornázni a dolgozatomba.

A dolgozatban megjelenik a személyes tapasztalataim is. Igyekszem bemutatni mindkét nép esetében azt, hogy a történelem során honnan hová jutottak és próbálok megvilágítani az összefüggéseket. A dolgozat globális kohézióját az önrendelkezési jog adja.

A dolgozat egésze során a külföldi és magyar kutatók értekezéseit, valamint a népek önrendelkezési jogával foglalkozó különböző nemzetközi szervezetek jogszabályait, határozatait, jelentéseit és hivatalos kiadványait is megjelenítem. Ezen anyagok tanulmányozása során az információkat egyszerű logikai eljárásokkal elemeztem, és konklúziókat vontam le belőlük. Tudományos szempontból ezt tekinthetjük az ún. magyarázó módszer alkalmazásának.

Az értekezés elkészítése során összességében primer és szekunder források alapján végeztem el az analitikus elemzést. A dokumentumelemzéseket úgy végeztem el, hogy a beszerzett

információk ellenőrzését és értékelését követően az eredményeket rendszereztem, és következtetéseket vontam le. Ezek alapján sikerült igazolni a felvetett hipotéziseimet, a kutatásom során feltárt tények és következtetések alapján ajánlásokat fogalmaztam meg az elért eredmények hasznosítására.

Az értekezésben felhasznált minden szakirodalmat és egyéb forrásokat a felhasznált irodalomjegyzékben tüntettem fel. Kutatásomat 2022. március 30-án lezártam, így az azt követő időszak eseményeit, valamint az azóta megjelent tudományos munkákban és jelentésekben szereplő új adatokat és információkat az értekezés már nem tartalmazza.

Az értekezés felépítése

A dolgozat hat nagyobb részből áll.

1. A dolgozat első részében a bevezetést követően ismertetem a népek önrendelkezési jogának problémakörét. Átfogóan bemutatásra kerül az önrendelkezés elv, joggá válásának főbb mérföldkövei és az elv kialakulásához vezető fontosabb történelmi események. A fejezet célkitűzése, hogy összefoglalja az önrendelkezési joghoz kapcsolódó elméletek és gyakorlatok hibáit.
2. A tanulmány következő, második része Koszovót mutatja be. Ismertetem a térség földrajzát és történelmét, Jugoszláviával és Szerbiával összefüggésben is. Elemzem Koszovó és a koszovói albán nép helyzetét a Balkánon. Bemutatom a szerb és koszovói viszonyt és a szerb-koszovói háború főbb eseményeit. Ebben a fejezetben kerül ismertetésre Koszovó demokratizálódásának folyamata nemzetközi segítséggel és az újonnan születő állam problémái, jelenlegi helyzete és jövőképe.
3. A dolgozat harmadik fejezete a katalánokról szól. Szó esik a tágabb és szűkebb értelemben vett „Katalóniáról”. Bemutatásra kerül Katalónia földrajza és a történelme, összefüggésben Spanyolországgal. A fejezetben kiemelt szerepet kapnak a XX. századi Katalónia és az elmúlt évtized függetlenségi törekvései. Felvázolom a katalán-spanyol ellentét okait.
4. A negyedik fejezet az alábbi címet kapta: a koszovói albánok és a katalánok függetlenségi törekvéseinek összehasonlítása az állam konstitutív elemei által. A nemzetközi jog, meghatároz olyan feltételeket, amelyek egy állam létezésének objektív feltételei. Ez a három dolog, a lakosság, a terület és az állami főhatalom megléte. (Georg Jellinek osztrák államtudóstól eredeztetik a három szempontot) Ezen objektív elemek

alapján hasonlítom össze Koszovót és Katalóniát. Az objektív alapú összehasonlítás mellett ennek a résznek a végén szubjektívabb pl. gazdasági mutatók alapján is vizsgálom a két területet. Összefoglalom az vizsgálat eredményeit.

5. Az ötödik fejezet a Geopolitika és az önrendelkezés Koszovó és Katalónia esetében elnevezést kapta. Ennek a fejezetnek a vázát, az elmúlt pár évtized legjelentősebb politikatudományi gondolkodóinak a tézisei adják. Kiemeltem Fukuyama, Huntington, Kissinger és Brzezinski jelentősebb geopolitikai, nagyhatalmi elméleteit, ezek kerülnek a fókuszba. Ezen elméletek alapján vizsgáltam a koszovói albán nép és a katalánok önrendelkezésért folytatott cselekményeit.
6. A dolgozat befejező részében választ és megoldási javaslatot adok a bevezető részben felvetett hipotézisekre. Összegzem a következtetéseket és a tudományos eredményeket. Felvázolom azt, hogyan lehet alkalmazni a dolgozatomban leírtakat. Igazoltam, hogy a konfliktusok megoldatlansága az önrendelkezési elv nem megfelelő alkalmazására vezethető vissza. Bizonyítottam, hogy a határkérdés rendezetlensége számtalan vita forrása volt eddig is és napjainkban újabb konfliktusokat hívhat életre.

A felhasznált irodalom áttekintése

1. Az első fejezetben a népek önrendelkezési jogának problémaköre került bemutatásra. Ebben részben elsősorban kronológiai sorrendben a nemzetközi jogi dokumentumokra hagyatkozom, ezek adják ennek a résznek a vázát. Kiemelt fontosságú megemlíteni az Egyesült Nemzetek Szervezetének határozatait, elsősorban Alapokmányt és az ENSZ Közgyűlés 1541. számú határozatát illetve az ENSZ Közgyűlés 2625 (XXV) (1970) sz. határozatát, a Nyilatkozatot az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés nemzetközi jogi alapelveiről. Az önrendelkezés, mint alapvető emberi jog tekintetében kulcsfontosságú A Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya, valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya. Az egyetemes jellegű nemzetközi dokumentumok mellett kitérek pár fontosabb regionális jellegű dokumentumra is. Ebben kiemelt helyen szerepel Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) 1975-ben lezajlott konferenciájának egyezménye és a hozzá kapcsolódó Helsinki Záróokmány. A Nemzetközi Bíróság önrendelkezési joggal kapcsolatos határozatai is feldolgozásra kerülnek.

A nemzetközi jogi dokumentumokon kívül, illetve azok értelmezéséhez segítségül hívtam Samu Mihály, Bibó István és Bódi Stefánia a népek önrendelkezési jogával kapcsolatos kutatásait is.

2. A Koszovóról szóló második fejezet jogi vázát az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244 (1999) sz. határozata és az ENSZ BT. 1199. számú határozata adja. Fontos szerepet játszik a fejezet tartalmának kialakításában a Holbrooke-Milosevics-egyezmény, a Rambouillet-i konferencia anyaga, a Kumanovói-egyezmény, a Brüsszeli-egyezmény és a Koszovó és az Európai Unió között érvényben lévő Stabilizációs és Társulási Megállapodás.

A jogszabályok mellett fontos szerepet játszottak a fejezet kialakításában a szerb és koszovói hivatalos állami, a hivatalos Európai Uniós, az UNMIK és a KFOR internetes felületei, honlapjai és a mindennapi hírek.

A katonai szerepvállalással kapcsolatban áttanulmányoztam Kovács Zoltán ezredes munkáit, többek között a KFOR, A Magyar Honvédség koszovói szerepvállalásáról szóló írásait, illetve több publikációját Koszovóval kapcsolatban.

3. A Katalóniáról szóló harmadik fejezet jogi vázát, Spanyolország alkotmánya és a Katalán Autonómia-Statútum adja.

A jogszabályok mellett fontos szerepet játszottak a fejezet kialakításában a spanyol és a katalán hivatalos állami internetes felületek, médiák és hírek. A Katalóniával kapcsolatos kutatásom során óriási segítséget jelentettek számomra Domonkos Endre munkái, aki rendkívül részletesen és átfogóan ismerteti műveiben a regionális autonómia-modelleket és a katalán regionális autonómiát.

4. A negyedik fejezet elméleti, nemzetközi jogi vázát Kovács Péter: Nemzetközi jog című könyve adta.

A fejezet népszavazással kapcsolatos részében a hivatalos katalán kormányzat adatait veszem alapul. A rész felépítésében támaszkodom a hírekben, médiában megjelentekre is.

5. A ötödik fejezetben különböző biztonságpolitikai és politikatudománnyal foglalkozó kutatók elméleteit vázoló fel. Kiemelten Zbigniew Brzezinski, Henry Kissinger és Samuel P. Huntington elméletei veszem kiindulópontnak.

6. A hatodik, egyben utolsó fejezetben végül az előző részekben bemutatott elméletek, az önrendelkezési joggal kapcsolatos megállapítások alapján és a vizsgált két csoport tanulságaiból következtetést vonok le és ajánlásokat fogalmazok meg. Támaszkodom e részben is a dolgozatban felhasznált szakirodalomra és jogszabályokra.

A kutatás célkitűzéseinek megvalósulása, eredmények

1.Összefoglaltam a népek önrendelkezési jogának kialakulást kronológiai sorrendben, igazoltam hogyan vált az elv joggá. (Átfogóan, példákkal illusztrálva összegeztem a népek önrendelkezési jogának problémakörét. Kitértem a fogalom használatával kapcsolatos bonyodalmakra. Összegyűjtöttem a témához kapcsolódó főbb jogi egyetemes szabályozásokat, kiemeltem az ENSZ határozataira. Részlegesen érintettem a fogalomhoz kapcsolódó regionális szabályokat és pár példát feltártam a föderatív államok szabályozásaiból. Foglalkoztam a Nemzetközi Bíróság ide vonatkozó határozataival és a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményével, melyet Szerbia intézett a Bírósághoz Koszovó függetlenségének egyoldalú kikiáltásával kapcsolatban.)

2.Megvizsgáltam és igazoltam, hogy a népek önrendelkezési jogának egyik legnagyobb jogi gátját, az állam egységének elve jelenti. Illetve elemeztem és igazoltam a népek önrendelkezési jogának érvényesülését leginkább befolyásoló két jogon kívüli tényezőt: a nagyhatalmi érdekeket és a nemzetközi szervezetek bénultságát, utóbbi esetben Bibó István művének segítségével. Végül pedig kitértem az életképtelen államok problémájára is.

3.Átfogóan elemeztem-feltártam Koszovó földrajzát és történelmét és összefoglaltam a koszovói albán nép küzdelmeit az önálló állami lét elérésig. (Megvizsgáltam ennek során Koszovó geopolitikai helyzetét, ezzel összefüggésben azt is, hogy milyen külső és belső okok és események vezettek a koszovói válság eszkalálódásához, illetve, hogy milyen folyamatok eredményeként vált Koszovó független állammá. Kiderítettem, hogy miért jártak be eltérő utat a koszovói albánok függetlenségi törekvései, mint a katalánoké. Felvázoltam Koszovó jelenlegi helyzetét. Összegeztem a szerb-koszovói albán konfliktus okait.)

4.Átfogóan elemeztem-feltártam Katalónia földrajzát és történelmét, felvázoltam, hogy milyen külső és belső tényezők generálják a katalánok függetlenségi törekvéseit. (Megvizsgáltam ennek során, hogy mi az az oka annak, hogy a sokkal jobb gazdasági és társadalmi mutatókkal rendelkező Katalónia függetlensége jelenleg nincs elérhető távolságban. Elemeztem a katalán identitás főbb elemeit. Összefoglaltam a katalán – spanyol ellentét okait.)

5.A nemzetközi jog objektív kritériumai alapján általánosan elemeztem és bizonyítottam az állam és az önrendelkezési jog kapcsolatát. Az általános megállapítások után megvizsgáltam az adott kérdéskört a koszovói albán nép és a katalánok viszonylatában is. Összegeztem a népszavazás témakörét. A jogi megközelítés mellett, multidiszciplináris módon,

komplex megközelítéssel elemeztem és összehasonlítottam a koszovói albánok és a katalánok helyzetét.

6.Összefoglaltam a biztonság- és politikatudomány főbb gondolkodóinak (kiemelten: Samuel P. Huntington, Kissinger, Brzezinski) segítségével az önrendelkezési jog érvényesülését általánosan, és a két vizsgált csoport vonatkozásában.

7.Ajánlásokat fogalmaztam meg az önrendelkezési jog jobb érvényesülése érdekében a jövőre nézve.

8.Publikációim születtek kutatásaim során, melyek szintén eredmények.

A kutató munka összegzése a hipotézisek alapján

1.Igazoltam, hogy egy adott nép pozitív gazdasági helyzettel, megfelelő társadalmi berendezkedéssel, demokratikus intézményrendszerrel való rendelkezése fordított arányban van, a független állami létre való törekvéseivel.

A hipotézis bizonyítására jó például szolgálnak a koszovói albán nép és a katalán nép függetlenségi törekvései. Dolgozatomban részletesen bemutattam, hogy a létrejött független Koszovó demokratizálódási folyamata lassú és társadalma folyamatos feszültségekkel teli. Gazdasági mutatói Európában a legrosszabbak. Ezzel szemben, Katalónia gazdasági mutatói Európai Unió viszonylatban is dinamikusan fejlődnek, a függetlenségi törekvéseket leszámítva, társadalma stabil, demokratikus intézményrendszere fejlett.

A hipotézis további alátámasztását szolgálja az is, hogy Földünk három legutolsóként alakult önálló állama a már említett Koszovó, Kelet-Timor és Dél-Szudán hosszú évtizedes feszültségei után nyerték el a függetlenségüket. Mindhárom ország demokratizálódási folyamata lassú és nehézkes. Külső segítség nélkül nem menne egy működőképes állam kialakítása. Mindhárom ország gazdasági mutatói nagyon rosszak. Nemzetközi segélyek nélkül valószínűleg életképtelennek lennének.

Kijelenthető, hogy mindhárom ország esetében a társadalmi problémák mélysége, a szegénység, az elnyomás olyan szintet ért el, hogy beavatkozásra volt szükség a térség stabilizálása érdekében és ez magával hozta azt, hogy az adott nép függetlenedjen.

A demokrácia és gazdaság szempontjából jobb mutatókkal rendelkező népek esetében, pont ezek az előnyös tulajdonságok azok, melyek sokszor ellehetetlenítik a függetlenséget. Hiszen a

demokrácia egy adott szintjén az emberek már nem fegyveres konfliktussal próbálnak igényt szerezni a problémáik megoldására, hanem igyekeznek tárgyalásos, alkotmányos keretek között véghez vinni, amit szeretnének. Ha ehhez párosul egy gazdasági jólét is, akkor az adott nép kétszer is meggondolja, hogy aktuális helyzetét feladja-e egy bizonytalanért.

2. Az első ponthoz kapcsolódva, de attól kicsit elkülönülten kezelve, azoknak a népeknek van nagyobb esélye az önrendelkezés csúcsát jelentő független állami lét elérésére, melyek élvezik valamelyik nagyhatalom támogatását. Ez abból a szerepből adódik, hogy geopolitikai szempontból olyan stratégiaiul kulcsfontosságú helyen találhatók, ami előnyös lehet a támogató fél számára. Ezt a dolgotomban bebizonyítottam a koszovói albánok és katalán nép helyzetét vizsgálva.

Koszovó ezt a támogatást megkapta, mind az Amerikai Egyesült Államok, mind pedig az Európai Unió részéről. Az Amerikai Egyesült Államok a délszláv-háborúk kezdete óta figyelemmel kísérte a Jugoszláviában történeteket, majd pedig a beavatkozás mellett döntött, a NATO által. Fontos volt számára, hogy Jugoszlávia, mint a térség egykori regionális nagyhatalma ne hagyjon maga után űrt. A Balkán egy olyan térség, ahol minden nagyhatalom szeretne valamiféle befolyást szerezni és nem hagyni, hogy egy másik nagyhatalom túl sok hatalommal bírjon. Szerbia bár élvezhette Oroszország támogatását, de ez nem volt elég, hogy megtarthassa Koszovót részeként. Ehhez az is hozzátartozott, hogy az 1990-es évek Oroszországa a Szovjetunió felbomlása utána belső konfliktusokkal volt tele és nagyon sokat veszített külpolitikai erejéből.

Katalónia jelenleg senki támogatását nem élvezheti függetlenségi törekvéseiben, hiszen minden nagyhatalom kiáll Spanyolország területi egysége és szuverenitása mellett és spanyol belpolitikának tekinti a helyzetet. Katalónia bár a történelem során sokszor feküdt geostratégiai szempontból kiemelt fontosságú helyen, hiszen hosszú ideig hidat képezett két nagyhatalom Spanyolország és Franciaország között, illetve az Ibériai-félsziget és a kontinentális Európa többi része között. Részt vett a Földközi-tenger meghódításában, illetve fontos kereskedelmi útvonal volt. De ma már geopolitikai szempontból nem fekszik fontos helyen a nagyhatalmak számára. Spanyolország részeként, az Európai Unió és a NATO tagja. S mint ilyen, két nagyhatalom, az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok érdekszférájának része.

3. Igazoltam, hogy egy ország területi szuverenitás és területi egysége előnyt élvez a népek önrendelkezési jogával szemben. Tehát amíg, egy ország területének mértéke kiemelt

fontosságú, addig nem lehet, vagy csak nagyon ritka esetben lehet (fegyveres) konfliktusok nélkül elérni a független állami létet.

Koszovó esetében láthattuk, hogy először Jugoszlávia része volt, nem tagköztársaságként, hanem tartományi státuszban. Ami azért fontos kiemelni, mert csak a tagköztársaságokat illette meg a kiválás lehetősége. Jugoszlávia, majd jogutódként Szerbia többször hivatkozott az ország területi szuverenitására, amikor szóba került Koszovó függetlensége. Emiatt a koszovói háborút követő nemzetközi igazgatás időszaka alatt senki nem kezelte Koszovót független államként, hivatalosan Szerbia része volt. Igaz, a szerbek ekkor nem gyakoroltak jogköröket a terület felett. Koszovó függetlenségét a nagyhatalmak távoli vízióként, konkrétumok nélkül határozták meg. Ez is arra utal, hogy Szerbia területi egységét és a szerb igényeket is próbálták figyelembe venni és nem egyértelműen elköteleződni a független Koszovó mellett. Viszont a koszovói társadalom egyre erősebben akarta a függetlenséget és egy ponton túl világos volt, hogy már nem lehet „visszacsinálni” a dolgokat és Koszovó függetlenedni fog. Ekkor már a nagyhatalmak is látták, hogy a további vérontások és a helyzet eszkalálódásának elkerülése érdekében el kell ismerniük a koszovói albán nép önálló államalapításhoz való jogát, a szerb területi egység ellenében. Ennek egyik eredménye lett, hogy a Föld országainak többsége elismerte Koszovót független államként. A Koszovó függetlenségét el nem ismerő országok esetében pedig hivatkozási alap maradt Szerbia területi egysége és szuverenitása.

Katalónia esetével egyszerűbb a hipotézist alátámasztani, hiszen a Spanyol Alkotmány egyértelműen kimondja Spanyolország területi egységét és szuverenitását. Spanyolország területi differenciálódása és lakosság összetétele ellenére nem föderatív állam, pedig sok elemében akár annak is tűnhet. A legtöbb ország, köztük a nagyhatalmak is kiállnak Spanyolország egysége mellett. A katalán függetlenségi törekvéseknek csak olyan támogatói vannak, akik maguk is hasonló problémával küzdenek.

Tehát itt egyértelmű, hogy a spanyol állam területi egysége elsőbbséget élvez a katalán nép önrendelkezési jogával szemben.

4. Dolgozatomban alátámasztottam azt a hipotézisemet is, hogy a nemzetközi szervezetek átpolitizáltak, nagyhatalmi érdekek mentén működnek, és nem szupranacionálisan. Ez a nemzetközi béke egyik komoly akadálya. Hiszen a nemzetközi szervezetek nem minden esetben avatkoznak be tevőlegesen olyan konfliktusokba, ahol vérontás, a civil lakosság elleni erőszak, népiirtás vagy egyéb emberiség ellenes bűncselekmények zajlanak. Sőt, történtek olyan

események is például a délszláv-háborúban is, ahol a békefenntartók által védett területen történt népiirtás.

A hipotézisemet bizonyítja az is, hogy a nemzetközi jog szabályai a népek önrendelkezési jogát alapvető, kollektív jogként határozza meg, de maga a fogalom nincs egyértelműen meghatározva. Különböző nemzetközi dokumentumok próbálják ugyan kitölteni tartalommal a fogalmat, de sokszor nem egyértelmű, vagy ütközik egy másik alapvető joggal. Pont emiatt nincs egy egységes eljárási rend, gyakorlat a jog alkalmazásának mibenlétére. Tehát itt egy szépen hangzó jog, de kikényszeríthetősége csak a jog által nem megy. Ehhez még hozzáadódik az, hogy az ENSZ Biztonsági Tanács működési mechanizmusa elavult. A Biztonsági Tanács Állandó tagjainak vétőjoga kb. a nagyhatalmi politika játszoeszközüvé vált. Emiatt nem tölti be szerepét megfelelően.

Ajánlások a népek önrendelkezési jogának kielégítőbb működése érdekében

- 1.) Az nemzetközi szervezetek átpolitizáltságának csökkentése, illetve törekvés arra, hogy egy-egy nemzetközi szervezet sokkal szupranacionálisabban működjön. Kiemelten fontos lenne az ENSZ Biztonsági Tanács működésének megreformálása. Meg kellene szüntetni az állandó tagságot és ezzel együtt a vétőjogukat.
- 2.) A nemzetközi jog bár elvként jeleníti meg a népek önrendelkezési jogát, de nem definiálja és nem ad neki egységes értelmezést. A nemzetközi jognak definiálni kellene az önrendelkezési jog fogalmát. Illetve szükséges lenne egy eljárási rend kialakításra, amennyiben egy nép függetlenedni szeretne. Minden hibája és minden visszaélésrel kapcsolatos lehetőség ellenére én a népszavazásban látnám a megoldást a problémák orvoslására. Dönthessen minden nép arról, hogyan és milyen formában szeretne élni.
- 3.) Fontos lenne deklarálni, hogy a népek önrendelkezési joga előrébb való, mint az állam területi egysége. Hosszú távon ez biztosítaná a békét.
- 4.) A katalán-spanyol békés együttélés garanciája több dolog is lehetne. Egyik, hogy Katalónia tárgyalásos módon kiválik Spanyolországból és létrejön a Katalán Köztársaság. Ez a verzió rövidtávon sok problémát okozna mindkét félnek, de ahogyan egy BREXIT-et le lehetett vezényelni, úgy ez sem jelentene problémát. Másik javaslatom, hogy Spanyolország föderatív állammá válik és Katalónia tagállami státuszt kap. Ebben az esetben mindenképpen újra kellene tárgyalni a katalánok számára olyan kényes, pénzügyi elosztás kérdését.

5.) Koszovó, független államként halad előre az Európai Unió irányába. Persze, az Európai Unió tagság nincs belátható távolságban. Gazdaságát meg kell erősíteni, infrastruktúráját jelentősen fejleszteni kell. De a legfontosabb lenne a belső feszültség megoldása. Ennek egyik lehetőségét a Szerbia-Koszovó viszony rendezésében látom. Láthatóan ez egy nagyon nehéz feladat lesz, hiszen Szerbia akkor sem hajlandó elismerni Koszovót, ha az Európai Unió kvázi „zsarolta” az Európai Unió tagsággal. Talán megoldás lehetne a viszony rendezésében, ha a Koszovóban többen élő szerbek, Szerbia része lenne enklávéként.

A kutatási eredmények felhasználhatósága

Dolgozatomban vegyülnek a jogi, biztonságpolitikai és politikai megállapítások és következtetések. A kutatási célkitűzésekkel összhangban az elkészített értekezés, illetve ennek eredményei a következő területeken használhatók fel: oktatás, kutatás és gyakorlat, tudományterület szempontjából a biztonságpolitika, a jogtudomány, a hadtudomány, a nemzetközi jog számára is hasznos lehet.

A dolgozatomban bemutattam a népek önrendelkezési jogának kialakulási folyamatát, rendszereztem a joghoz kapcsolódó fontosabb nemzetközi jogi dokumentumokat. Ez az összegzés jól jöhet joggal, külpolitikával, biztonságpolitikával, rendvédelemmel és honvédelemmel foglalkozó oktatók, hallgatók, kutatók és egyéb szakemberek számára is.

Az értekezésem Katalóniával és Koszovóval foglalkozó fejezete hasznos lehet olyanok számára is, akik átfogó képet akarnak kapni a két terület történelméről, földrajzáról, jelenlegi helyzetéről. Ezért ajánlanám olyan személyeknek, aki a térségbe utaznak például külszolgálatra, vagy a térség iránt érdeklődő laikusoknak is. A dolgozatom jó háttéranyag lehet kutatást folytatók részére vagy jó alapul szolgálhat egyetemi jegyzet készítéséhez is.

Publikációs jegyzék folyóiratcikkek

- Quo vadis Katalónia? – Hadtudomány **2015**. (25. évf.) elektronikus szám 39-47. old.
- Az önrendelkezési jog érvényesülése Kelet-Timorban – Valóság **2016**. (59. évf.) 4. sz. 82-89. old.
- Az orosz-grúz háború információs dimenziói – Jogelméleti Szemle **2017**. 2. sz. 189-195. old.

- Az önrendelkezési jog és az állam konstitutív elemeinek viszonya – Jogelméleti Szemle **2017.** 4. sz. 51-56. old.
- Albánok és az önrendelkezés – Jogelméleti Szemle **2018.** 1. sz. 76-83. old.
- The Right to Self-Determination of Peoples in International Documents – Jogelméleti Szemle **2018.** 2. sz. 110-116. old.
- A népek önrendelkezési jogának megjelenése a nemzetközi dokumentumokban – Valóság **2018.** (61. évf.) 7. sz. [49]-54. old
- Konfliktusok a Kaukázusban - HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA, 26 (E-szám). pp. 130-138. ISSN 1215-4121 évszám?

KÖNYVRÉSZLET

- A népek önrendelkezési jogának problémaköre – A Hadtudomány és XXI. század Konferenciakötet **2018.** 103-115. oldal

KONFERENCIÁK, ELŐADÁSOK

- Magyar nyelvű előadás „Az önrendelkezés és Kelet-Timor” címmel, 2006. szeptember 29-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, a Kutatók Éjszakája programsorozat keretein belül.

SZAKMAI ÉS TUDOMÁNYOS ÖNÉLETRAJZ

Körtvély-Kiss Adrienn a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban érettségizett 2006-ban. Az érettségit követően a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi kar jogász képzésén folytatta tanulmányait. Jogi tanulmányaival párhuzamosan az Eötvös Loránd Tudományegyetemen földrajzot és politológiát is hallgatott. Egy Európai Unió program keretében egy félévet töltött a Genti Egyetemen, Belgiumban, ahol nemzetközi jog és európai uniós jogi kurzusokon vett részt. Dolgozott a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatásán és több helyi önkormányzatnál is. 2015. szeptemberében kezdte meg tanulmányait a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában. Oroszul alapszinten beszél, német, angol és spanyol nyelvből középfokú nyelvvizsgával rendelkezik. Publikációi magyar és angol nyelven jelentek meg. A publikációinak a témái: a népek önrendelkezési joga és az ehhez kapcsolódó problémás területek elemzése. A kutatási témájában ötvözte a külföldön szerzett tapasztalatait, ehhez kapcsolódva bejárta a poszt-szovjet térség és a Balkán jelentős részét is. Előadóként részt vett a Kutatók Éjszakája programsorozatban. Segítőként részt vett a Jogelméleti Szemle technikai szerkesztésében. A Magyar Atlétikai Szövetség versenybírója.

